

IZLASE //LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA, 1948

FB2: Imants Ločmelis <imantslochmelis@inbox.lv >, 03 July 2011, version 1.0

UUID: 81C1FEB4-6EE5-4A4E-BEC2-C15CAFF686FE

PDF: fb2pdf-j.20180924, 29.02.2024

NIKOLAJS GOGOLIS

SOROČINAS GADA TIRGUS

NIKOLAJS GOGOLIS

IZLASE

SOROČINAS GADA TIRGUS

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA 1948

Tulk. J. Plaudis

Nošaknējis grāmatu un FB2 failu izveidojis Imants
Ločmelis

SOROČINAS GADA TIRGUS

Sētā dzīvot netīk man. Oi, ved jele prom no mājas. Tur, kur trači neapstājas. Tur, kur jautras meitas lec. Brašu puišu barus redz.

No vecas leģendas.

Cik krāšņa, cik valdzinoša ir vasaras diena Mazkrievijā! Cik gurdinoši karstas tās stundas, kad klusumā un tveicē vizmo dienasvids un kā bezgalīg.-; gaiši zils okeāns izplētis zemei pāri savu kairīgo kupolu, šķiet, aizmidzis, maigumā iegrimis it kā apkampis, iekļāvis skaistuli savos gaisīgos skāvienos! Neredz neviena mākoņa. Laukos nedzird runas. Viss ka miris; tikai augšā, debesu dzijumā, trīsuļo cīrulis, un sudrabainas plūst dziesmas pa gaisu kāpnēm uz iemīlējušos zemi, un tikai paretam stepē izskan kaijas kļiedziens, vai griezes spalgā balss. Laiski, bez domām, kā rāmi klaiņotāji, slij augstie ozoli, un apžilbinātāji stari iekur liesmas gleznaino lapotņu masās, bet citur uzmet ēnu, tumšu kā nakts, un tikai spēcīgs vējš, pāri brāzdams, tur uzlej staru zelta šalti. Gaisīgu kukaiņu smaragdi, topazi, safiri birst pār raibajiem, staltu saules puķu apēnotajiem sakņu dārziem. Pelēko siena

kaudžu, zeltaino rudzu statu nometne piepilda lauku bez-galību. Augļu smaguma liekti, līkst ķiršu, plūmju, ābeļu un bumbieru kuplie zari; debess, viņas rāmais spogulis — upe zaļās lapotnes lepnajā rāmī... cik aizgrābtības un maiguma pilna ir Mazkrievijas vasara!

Tādā krāšņumā zaigoja kāda karsta augusta diena tūkstoš «stoņi simti... astoņi simti... jā, būs jau pagājis gadu trīs-desmit kopš tā laika, kad pa ceļu, pat desmit verstu tālumā no Soročinas miestiņa, virmoja ļaužu bari, kas no visām apkārtnes malām un tālām sādžām steidzās uz gada tirgu. No rīta vēl bezgalīgā virknē važoja kulbas ar sāli un zivīm. Podu kalni, ievīkstīti salmos, kustējās lēnām, it kā tie skumtu par savu nebrīvību un tumsu; un tikai dažā spilgti izkrāsota bļoda, vai augstais osainis pa kādu salmu gubas spraugu lielīgi rādījās skaistuma cienītāju skatieniem. Daudzi gājēji ar skaudību noskatījās šo dārgumu īpašniekā, plecīgā podniekā, kas lēnā gaitā soļoja aiz precēm, saudzīgi ievīkstīdams savus šķelmjus un draiskules viņu tik ļoti ienīstajā sienā.

Savrup, nokusušu vēršu vilkts, kustējās kāds maisiem, kaņepēm, audeklu baķiem un dažādu

citu mājās ražotu mantu piekrauts vezums, aizkura, tīrā kreklā un nosmulētās audekla biksēs ģērbies, kātoja viņa saimnieks. Laisku roku viņš atrausa sviedrus, kas aumaļām plūda pāri brūnajai sejai un pat pilēja no viņa garajām ūsām, kuras bija nopūde-rējis tas nepielūdzamais frizieris, kas ierodas nesaukts kā pie skaistules, tā pie izdzimuma un jau vairāk tūkstoš gadu patvarīgi pūderē visu cilvēku dzimumu. Viņam līdzās gāja pie vezuma piesietā ķēve, kuras pazemīgais izskats norādīja uz tās lielo vecumu. Daudzi sastaptie, it īpaši jaunie puisi, nokļuvuši līdzās mūsu zemniekam, tvēra pie cepures. Bet tās nebija sirmās ūsas, nedz arī cienīgā gaita, kas viņus spieda tā darīt; pietika vērst skatienu mazliet augstāk, lai ieraudzītu šīs padevības cēloni: uz vezuma sēdēja viņa meita — skaistule, apaļu sejiņu, melnām, līganos lokos brūnajām acīm pāri izliektām uzacīm, sārtām, jautri smaidīgām lūpiņām un matiem pāri sietām sarkanām un zilām lentēm, kuras kopā ar kuplajām bizēm un lauku puķu pušķi uz viņas apbu-rošās galviņas dusēja kā grezns vainags. Likās, viss viņu valdzināja; viss tai bija apbrīnojams, jauns ... un skaistās acis

nerimdamas steidzās no viena priekšmeta uz otru. Kā gan neapmulst! pirmo reizi tirgū! Astonņpadsmīt gadu meitene pirmo reizi tirgū! ... Bet neviens starp gājējiem un braucējiem nezināja, cik daudz sūru pūliņu tai prasīja tēva pielūgšana, lai viņu ņem līdzi; tēvs jau gan to darītu labprāt, kaut nebijusi ļaunā pamāte, kas iemācījusies tēvu turēt rokās tikpat cieši, kā viņš turējis savas vecās ķēves grožus, tās pašas ķēves, kura nu, pēc ilgas kalpības, velkas uz pārdošanu. Neuzveicamā dzīves biedrene ... Bet mēs pavisam piemirsām, ka tepat augšā uz vezuma sēdēja arī viņa pati, ģērbusies greznā, zaļā vilnas jakā, kurai, tāpat kā karaliskām sermulīņu ādām, bija piešūtas astītes, tikai sarkanā krāsā, — dārgā, kā šacha dēlis raibā plachtā un krāsainā katūna galvas seģenē, kas piešķīra sevišķu svarīgumu viņas sarkanajai, tuklajai sejai, kurā glūnēja kaut kas tik nepatīkams un rupjš, ka ikviens, to nejauši uzlūkojis, steidza novērst savu skatienu uz jautro jaunavas sejiņu.

Mūsa ceļotāju acīm nu sāka atklāties Psjola; jau pa gabalu dvesmoja spirtums, kas pēc postītāja, mocītāja karstuma šķita jo patīkams. Starp pļavā izklaidus augošo papeļu, bērzu un

vītolu gaiši un tumši zaigajām lapām ugunīgi
iezaigojās svaiguma apņemtās dzirkstis, un
skaistule-upe mirgodama atsedza sidrabaino
krūti, pār kuru krāšņi krita lapotņu zaļās cirtas.
Patvaļīga, kāda tā mēdz būt tanīs dzejiskajās
stundās, kad nemainīgais spogulis tik
apskaužami iekļauj sevī viņas lepnības un
žilbinātāja mirdzuma pilno vaigu, lilijām līdzīgos
plecus un marmora kaklu, kuru pa laikam aizēno
lēni slīdo-šais rūsganais vilnis, — stundās, kad
viņas kaprisēm nav gala, kad tā nicinādama
aizmet savas rotas, lai viņu vietā izvēlētos atkal
citas; viņa cenšas gandrīz ikgadus mainīt savu
apkārtni, atrazdama aizvien jaunus ceļus,
pavērdama aizvien savādākas ainavas. Dzirnāvu
rindas ar varenajiem ratiem cēla augšup platas
ūdens šaltis un smagi nosvieda tās — sadragāja
putekļos, kas pildīja visu apkārtni ar šalkoņu
un šļakatām. Sai laikā vezums ar mums
pazīstamajiem braucējiem uzvirzījās uz tilta, un
priekšā nu kā milzīgs spogulis visā savā daiļumā
un varenībā atsedzās upe. Debesis, zaļie un
zilganie meži, cilvēki, podu vezumi, dzirnavas —
viss pagriezās otrādi, stāvēja un kustējās ar
kājām uz augšu, bet nekrita skaistajā, gaiši zilajā

bezdibenī. Vērodama krāšņās ainavas, mūsu skaistule iegrima pārdomās, tā ka pat aizmirsā lobīt saules puķu sēklas, ap kurām bija cītīgi darbojusies visu braukšanas laiku. Te pēkšņi viņu iztraucēja skaļi teikti vārdi: «redz', kur meitenīte!» Atskatījusies, viņa ieraudzīja uz tilta stāvam jaunu puisi baru, un viens no tiem, kas bija par citiem iznesīgāk ģērbies — baltā svārkā un pelēkā jērenīcā — rokas sānos iespiedis, braši aplūkoja braucējus. Skaistulei nebija iespējams neievērot viņa nodegušo, bet ļoti patīkamo seju un spridzīgās acis, kuras, likās, gribēja viņai ^ ai cauri redzēt, un, iedomādamās, ka varbūt viņš bija tas, kas teica skaļos vārdus, viņa kautrīgi nolieca galvu.

♦Brīnišķīga meitene!» atkārtoja puisis baltajā svārkā, skatīdamies viņā jo ciešāk. «Es neželotu visu savu saimniecību, kaut tikai viņu nomutējis. Bet, lūk, priekšā sēž pats velns!» Visapkārt atskanēja smiekli. Bet izpušķotajai gausā vīra laulenei šāds apsveikums ne sevišķi glaimoja, viņas sarkanie vaigi kļuva gluži kā uguns, un pār mutīgā puisa galvu gāzās ū>ta izmeklētu vārdu brāzma.

«Kaut tu aizrītos, draņķīgais vazaņķi! Kaut

tavam tēvam kāds iezveltu ar podu pa galvu! Kaut viņš, nolādētais anti-krists, uz ledus pakluptu! Kaut viņā pasaulē tam velns bārdus nosvilinātu!»

«Ai, kā gānās!» teica puisis, tai pretī acis bolīdams, it kā šis negaidītais brāziens to būtu pagalam apmulsinājis: «un mēle šai simtgadīgajai raganai nemaz neizmežģījās, tādus vārdus izrunājot!»

«Simtgadējai!» uztvēra novītusi daiļava. «Bezgodī! ej labāk nomazgā muti! Nelietīgais klaidoni! Tavu māti neesmu redzējusi, bet zinu, ka draņķis. Un tēvs draņķis un krust-māte draņķis! Simtgadīgajai!... kad pašam vēl piens aiz ausīm ...» Tanī brīdī vezums sāka ripot no tilta lejā, un pēdējos vārdus vairs nevarēja sadzirdēt; bet puisis, liekas, ar to vien nebija apmierināts: ilgi nedomādams, viņš paķēra dubļu piku un laida to sievai pakaļ. Trāpījums bija labāks nekā varēja cerēt: dubļi pašķīda pa visu jauno katūna galvas seģeni, un brašo nebēdņu bara smieklīgi atjaunojās ar divkāršu sparū. Padzīvojusī šķelme vai vārijās aiz dūsmām. Bet nu vezums bija jau aizvirzījies diezgan patālu, un viņas dūsmas vērsās pret nevainīgo pameitu un gauso vīrieša

pārstāvi, kas, šādām parādībām jau sen pieradis, joprojām noņēmiem klusēja un mierīgu prātu noklausījās sakaitinātās dzīves biedrenes dumpīgajā valodā. Un tomēr, kā spītēdama tam visam, viņas mēle kuļājās un trinās pa muti tik ilgi, kamēr rati iebrauca svaiņa, kazaka Cibūļa, nojumē. Ilgi nere-dzējušos svaiņu sastapšanās lika aizmirst nepatīkamo pie-dzīvojumu, novirzīja mūsu ceļinieku sarunas uz tirgus lietām, un tad, pēc garā brauciena, vajadzēja arī mazliet atpūsties.

Ai dievs kungs, tu mans žēlīgais!

kas viss gan tādā tirgū dabūjams! Riteņi, spieķi, darva, stikli, siksnas, sīpoli, visādi krāmi... tā ka, ja tev kaut vai trīsdesmit rubļu makā būtu, i tad tu visu tirgu nenopirksi.

No mazkrievu komēdijas.

Jūs, droši vien, būsiet kaut kur dzirdējuši patālu, šalcošu ūdens kritumu, kad visa apkārtnē satraukta un dobias dūk-šanas pilna, un ap jums virmo kā viesulis brīnišķīgu, neskaidru skaņu chaos. Vai nav tiesa, ka tādas pašas sajūtas jūs pārņem arī miestīņa gada tirgus viesulī, kad visa sapul-cējušos ļaužu drūzma pārvēršas vienā varenā milzenī, kas laukumā un pa šaurajām

ielām kustas ar visu sava ķermeņa masu, klieudz, auro, dārd? Troksnis, lamas, māvieni, blējieni, zviedzieni — viss saplūst vienā bezveidīgā murdēšanā. Vērši, maisi, siens, čigāni, podi, sievas, audekli, cepures — viss spilgts, raibs, mistrots — kaudzēm jaucas un trinas acu priekšā. Visdažādāko balsu runas nogremdē viena otru, un neviens vārds nespēj glābties šais valodu plūdus, un skaidri nav sadzirdams neviens kliedziens. Tikai roku saciršanās, derības noslēdzot, atbalsojas no visām malu malām. Tur lūst rati, džingst dzelzs, no vezuma mestie dēļi grauj kā pērkons, un apskurbusi galva nezina vairs, kur patvērumu rast. Mūsu atbraucējs zemnieks ar savu brūnacaino meitu jau labi sen mujās pa ļaužu drūzmu. Piestāja vienam vezumam, aptaus-tīja otru, apklausinājās par cenām; bet pa to laiku viņa domas nerimdams griezās ap desmit kviešu maisiem un veco ķēvi, ko bija atvedis pārdošanai. No meitas sejiņas varēja noskārst, ka viņai ne visai patika suinīties gar miltu un kviešu vezumiem. Labprātāk tā būtu tur, kur zem audekla nojumēm kairinādamas karājās sarkanas lentes, cakas, sprādzes, alvas un vara krustiņi un dukāti. Taču arī te viņa sastapa

daudz aplūkojamu priekšmetu: viņu ārkārtīgi smīdināja, kad čigāns un zemnieks tik spēcīgi cirta viens otram plaukstā, ka abi iebļāvās aiz sāpēm; kad piedzēris žīds kādai sievai deva ķiseli [1] , kad sastrīdējušās uzpircējas līdzī lamu vārdiem apmētāja viena otru ar vēžiem; kad moskalis ar vienu roku glaudīja savu kazas bārzdeli, bet ar otru... Un, tad viņa pēkšņi manīja, ka kāds to parausta aiz izšūtās krekla piedurknes. Atskatījās — puisis baltajā svārkā, tas, ar spožajām acīm, stāvēja viņas priekšā. Visas dzīslīņas nodrebēja, un sirds tā sāka klauvēt, kā vēl nekad vislielākajos priekos, visdziļākajās bēdās nebija klauvējusi: tik brīnišķi, tik dīvaini tas likās, un pati nevarēja vairs saprast, kas ar viņu notiek. «Nebaidies, sirsniņ, neuztraucies!» viņš tai sacīja paklusām, kad jau bija satvēris viņas roku: «es tev neteikšu neko ļaunu!» — «Varbūt, ka tas taisnība, ka tu neteiksi neko ļaunu,» domāja pie sevis skaistule: «bet man tik savādi... il kā pats nelabais! Liekas, zināt zini, ka neklājas tā ... bet nav spēka atraut no viņa savu roku.» — Zemnieks pagriezās, Īsi kaut ko teiktu meitai, bet tanī brīdī turpat līdzās atskanēja vārds: kvieši. Šis maģiskais vārds uzreiz aizrāva

viņu, un tas piestāja diviem skaļi tērzējošiem tirgoņiem, un uzma-nību, ar kādu tas nu sāka klausīties, nekā nespēja salauzt. Un, lūk, tā runāja tirgoņi par kviešiem:

III

Ko gvelz, kā nesapratis lāgu?

Vēl pasaule ir tādu daudz,

Kas sīvo lok tikpat kā brāgu!

Kollarevskis. Aineicla.

«Tad tu, pušelniek, domā, ka mūsu kvieši lāgā neies?» teica cilvēks, pēc izskata līdzīgs pilsētniekam iebraucējam, • kaut kāda miestiņa pilsonis: viņa apnēsātās, rūtainās b'kses bija notriektas ar darvu. Otrs bija zilā, vietumis jau pielāpītā kamzolī, ar milzīgu punu pierē.

«Te nav ko domāt; esmu gatavs uzvest sev cilpu kaklā un tirināties kā desa skurstenī priekš Ziemassvētkiem, ja mēs pārdodam kaut vienu pašu mēru.»

«Ko tu gvelz, pušelniek? Pieveduma jau tik vien ir, cik mūsējais,» iebilda vīrs raibajās platbiksēs. — «Jā, runājiet vien, ko gribiet, bet man pašam arī vezumā desmit maisu,» pe sevis domāja mūsu skaistules tēvs, kas no tirgoņu sarunas nebija palaidis neviena vārda.

«Tas jau ir tas. ja kur iejaucas velna pesteļas, tad tik vien labuma vari gaidīt, cik no badmiru moskļiem,» nozīmīgi sacīja cilvēks ar punu pierē.

- Kādas velna pesteļas?» ieinteresējās vīrs raibajās platbiksēs.

«Vai tad neesi dzirdējis, ko ļaudis runā?» turpināja otrs, ar punu, drūmi pašķielēdams jautātājā.

«Nu?»

«Nu, tas jau ir, kad — nu! Piesēdētājs, kaut viņš, pēc panu plūmeņa dzeršanas nevarētu vairs pats sev ūsas no-slaucīt, ierādījis tirgum nolādētu vietu, kurā, kaut tu vai gabalos saplīsti, neviena grauda no rokas neizlaidīsi. Vai redzi to šķūņa graustu, kas, arē, tur, pakalnē?» (Ziņkārības vilināts, mūsu skaistules tēvs šinī brīdī pārvērtās vai pašā uzmanībā un pievirzījās tuvāk.) «Tanī šķūnī jau arī mājo tās velna pesteļas, un neviens tirgus šinī vietā nav beidzies bez nelaimes. Vakar vēlu vakarā tur gājis garām pagasta skrīvelis un — kā tad! — pa lūku ārā izgrūdiēs cūkas šņukurs un tā nourkšējies, ka šim drebuļi caur kauliem izskrējuši. Pielūko vien, ka atkal neierodas sarkanais kamzolis/»

«Kas tad tas par sarkano kamzoli?»

Tagad mūsu uzmanīgajam klausītājam sāka mati slieties stāvu; baiļu sagrābts, viņš atskatījās un ieraudzīja, ka ap-kampušies, pilnīgi aizmirsuši visas pasaules kamzoļus, viens otram kaut kādas mīlestības pasakas pūzdami, tur stāvēja viņa meita un mutīgais puisis. Tas izkļiedēja viņa bailes un lāva atgūt iepriekšējo bezbēdību.

«Ai, ai, ai, pušelniek! redzu, esi varen lokans apkampties! Bet es tikai ceturtnā dienā pēc kāzām iemācījos apķert savu nelaiķi Hvesku, un par to pašu paldies sābrim: būdams par brūtgānā brāli, mani iemācīja.»

Puisis uzreiz noģida, ka viņa izredzētās tēvs nav nepie-ietams un domās jau sāka gudrot, kā viņu ievilkt šai lietā sev par labu.

«Tu, lāga vīrs, mani, protams, nepazīsti, bet es tevi uzreiz pazinu.v

«Varbūt arī pazini.»

«Ja gribi, pateikšu i vārdu, i palamu, i visu ko: tevi sauc Solopijs Cereviks.»

«Protams, Solopijs Čereviks.»

«Bet ieskaties krietnāk: vai nevari mani sazīmēt?»

«Nē, nepazīstu. Lai tu neņemtu ļaunā: man mūžā gadījies tik daudz dažādu purnu redzēt, ka

velns viņus visus var atcerēties!»

«2ēl gan, ka Pliknabaiņa dēla neatceries!» «Vai tad tu būtu Ochrimova dēls?» «Kas cits? Vai gan pats rudais sātans, ja ne viņš.» Tagad abi tvēra pie cepurēm un pēc tam samutējās; bet mūsu Pliknabaiņa dēls, lai nezaudētu laika, apņēmās jau tūliņ uz vietas savu jauno paziņu atsēdināt kā pienākas. «Nu, Solopij, kā redzi, es un tava meita esam viens otru iemīlējuši, ka vai visu mūžu konā dzīvot.» «Klau, Paraska,» pagriezies pret meitu, smiedamies teica Cereviks: «varbūt arī patiesi kopā un to visu citu... kā saka, lai ganās vienā maurā! Ko? sit saujā? Bet tad nu, jsunņemtais znot, maksā magaričas!» — un visi trīs iegriezās tuvējā tirgus restorānā — žīdenes teltī, kas bija piekrauta visādu veidu un augumu vērpelēm, krūkām un nūdelēm. «Ai, lielībnieks! bet tas man patīk!» jau drusku iesilis, teica Cereviks, kad viņa nākošais znots, piepildījis kausu pus- kvarta lielumā, ne acis nepamirkšķinādams, to iztukšoja līdz dibenam un tad trieca klonā tā, ka tas sašķīda sīkās drumstalās. — «Ko tu sacīsi, Paraska? Kādu vīru tev atradu! Skat, skat, kā prot putoto ievilkt! . . .» un, smiedamies un līgodamies, viņš ar meitu sāka virzīties atpakaļ pie sava

vezuma. Bet mūsu puisis aizgāja, kur tirgotāju būdās redzēja skaistas preces, kas atvestas pat no Hadjačas un Mireorodas — abām ievērojamām Poltavas guberņas pilsētām. Viņš gribēja izmeklēt kādu īsti labu koka pīpi ar vara apkalumiem, sarkanu, puķotu lakatu un cepuri — kāzu dāvanas sievas tēvam un citiem, kam pienākas.

IV

Kaut vīram diez kā nepatiktu. Bet, dzirdot sievas runu piktū, Vislabāk paklausīt...

Kotlarevskis

«Klau. sievel! bet es atradu meitai precinieku!»

«Kā tad, nu ir īstais laiks preciniekus meklēt! Stulbeni, stulbeni! Redzams, ka tev nagla pakausi un tur viņa paliks uz visu mūžu. Kur to esi redzējis, kur dzirdējis, ka prātīgs cilvēks šādā brīdī skraidīs preciniekus meklēdams? Būtu jel

apjēdzis padomāt, kā dabūs kviešus 110 rokas prom. Un tad jau arī labo būsi atradis! Droši vien beidzamais no visiem plukatām.»

«Netrāpīji vis, netrāpīji! Labāk paskatījusies, kas par puisī! Svārki vien vairāk vērti nekā tava zaļā jaka un sarkanie zābaki kopā. Un sīvo kā prot ievilkt... Lai mani velns parauj līdz ar tevi, ja

es savā mūžā būtu redzējis vēl otru lādu puisī, kas vienā nēmienā iztukšo puskvartas un pat nesaviebjas.»

«Nu, jā: dzērājs un plencis, tāds jau tev pašā laikā. Es varu saderēt, ka tas būs tas pats vazaņķis, kas mums piesē-jās uz tilta. Žēl, ka līdz šim brīdim viņš nav trāpījies man pa rokai: es viņam gan parādītu.»

«Paklau, Chivra, kaut arī būtu tas pats; par ko viņš vazaņķis?»

«Kā tad! Par ko vazaņķis! Ak tu auna galva! Paklausies tikai! Par ko šis vazaņķis? Kur tad biji paslēpis savas stul- « beņa acis, kad braucām gar dzirnavām? Tev jau kaut vai ar tabaku piesērējušā snīpja galā bezgodīgi apvainotu paša sievu — arī tad ne ausu nepakustināsi.»

«Tomēr, kaut arī tā, es tur neredzu neko ļaunu; puisis — liec vai ugunī' Tikvien, kā uz brīdi aizsmērēja tavu mūli ar mēsliem.»

«Aha! tu jau, kā redzu, neļausi man vārda iebilst! Ko tas lai nozīmē? Kad g^p tas piedzīvots? Skaidra lieta — nu esi atkal pieri jies, pirms vēl paguvis kaut ko pārdot...»

Tagad arī Cereviks pats atskārta, ka aizrunājies par tālu un acumirkļi aplāja galvu

plaukstām, jo nebija šaubu, ka sakaitinātā dzīves biedrene nekavēsies iegremdēt savus nagus viņa matos. «Tad pie velna! Te tev nu ir kāzas!» viņš sevī nodomāja, vairīdamies no vecenes, kas jau sāka uzmāk-ties. «Vajadzēs vēl ne par šo, ne to atteikt tik labam cil-vēkam. Ak tu kungs un dievs! par ko man, grēcīgajam, uzlikta tāda sodība? Jau tā pasaulē visādu mēslu diezgan, bet tu vēl esi sievas savairojis!»

V

Nebēdājies, papelīte. Savu zaļu lapu;
Nenoskumsti, kazaciņi, Savu jaunu mūžu!

Mazkrievu dziesma.

Puisis baltajā svārkā sēdēja uz sava vezuma un izklaidīgi nolūkojās pūlī, kas dobji šalkoja visapkārt. Rītu un pus-dienu mierīgi kvēlojusi, tagad saule atvadījās no pasaules un, dzidri un valdzinādama sārtojās dziestošā diena. Žilbi-nādami mirgoja būdu un telšu baltie jumti, tikko jaušamas liesmoti rožainas gaismas apņēmti. Kaudzēs sakrautās stikla rūtis zaigoja; zaļās krūkas un vērpeles uz krodzinieku gal-diem bija kā no uguns; ķirbju, arbuzu un meloņu kalni likās kā zelta vai tumša vara. Aizvien šķidrākas un klu-sākas kļuva valodas, un uzpircēju,

gaucinieku un čigānu mēles locījās aizvien gausāk. Sur tur jau iemirgojās ugun- • tiņa, un līdz ar garaiņiem pa aprimstošajām ielām sāka pludot patīkama verdošu ķilķēnu smarža. «Ko nokāris galvu, Gricko?» iesaucās tumšs, plecīgs čigāns, uzsizdams mūsu puisim ar delnu pa plecu. «Nu, kas ir, atlaid vēršus par divdesmit!»

«Tev tikai vērši un vērši. Jūsu dzimumam tikai iedzīvo-šanās prātā; tikai apvest, piemānīt godīgus cilvēkus.»

«Tfu, velns! tu jau ne pa jokam ķerts. Vai tad tālab' saskaities, ka pats sev brūti uzkāri kaklā?»

«Nē. Tas nav manā dabā; es turu doto vārdu; ko reiz norunājis, tam tā arī palikt uz visu. mūžu. Bet šim vecajam sakārnim Čerevikam, redzams, nav sirdsapziņas ne par pus grasi: savu vārdu ņem... Nu, ko tur viņu pieminēt: viņš — praula gabals un cauri. Bet to visu izgudrojusi vecā ragana, kuru mēs ar puikām šodien uz tilta pamatīgi izlamājām! Ech, būtu es cars vai ievērojams pans, tad vispirms liktu pakārt visus tos lempjus, kas ļaujas sievām sevi apseglot...»

«Ja piespiedišu Čereviku atdot tev Parasku, vai tad atlai-dīsi vēršus par divdesmit?»

Gricko apmulsis paskatījās čigānā. Tumšajos

vaibstos bija kaut kas ļauns, dzēlīgs, viltīgs, bet arī augstprātīgs: cilvēkam, kas tajos ielūkojās, vajadzēja atzīt, ka šajā dīvainajā radījumā

verd varenas īpašības, kuras šai zemē var atsvērt tikai ar vienu maksu — karātavām. Vienmēr dzēlīgi smaidošā mute gluži pazuda starp degunu un smailo zodu, šaurajās, bet kā uguns spožajās acīs un sejas vaibstos nepārtraukti šaudījās izdomu un viltību zibeņi — tas viss it kā vēlējās tikpat dī-vaina, pavisam neparasta apģērba, kas arī šim patiesi bija mugurā. Tumši brūnais kamzolis izskatījās tāds, kas šķita, ja tam pieskartos, viņš sairtu putekļos; garas, pāri pleciem no-kārušās matu pinkas; zābaku driskas, uzvilktas uz basām kājām — tā vien likās saaugam ar viņu vienā, īpatnā radījumā.

«Ne tikai divdesmit, par piecpadsmit atdošu, ja tu nesa-melo!» attrauca puisis, nenovērsdams no čigana pētītāju skatienu.

«Par piecpadsmit? Oi, labi! Tad tikai neaizmirsti, ka par piecpadsmit! Se tev piecnieks uz rokas!»

«Bet ja piekrāpsi?»

«Piekrāpšu — rokas nauda tava!»

«Labi! Nu, tad sit saujā!»

«Lai notiek!»

VI

Vai, posts! Un taisni šinī bi-īdi nāk Romāns, lai sadotu tā, ka iekšas ap-griežas; nu arī jums, pan Homo, nebūs vis pa jokam,

No mazkrievu komēdijas.

«Nāciet šurp, Afanasij Ivanovič! Te, lūk, žogs tāds paze-māks. Celiet vien droši kāju, nebaidieties: mans stulbenis un arī svainis aizgāja pa nakti pārgulēt zem vezumiem, lai moskaļi kaut ko nenocīptu.» Tā Cerevika bargā dzīves biedrene mīlīgi drošināja priestera dēlu, kas pabailīgi knibinājās aiz žoga. Nu šis saņēmas, uzrausās uz riķiem un it kā baiga, izstīdzējusi parādība rēgojās tur labu laiku, acīm meklēdams vietu, kur drošāka nolēkšana, un beidzot ar lielu troksni iegāzās garajā zālē.

«Ai nelaime! Vai tikai kaut ko nesagrūdāt, nenolauzāt, pa-sargi dievs, sev kakla?» uztraukusies bažījās Chivra.

«Kuš! Nekas, nekas, mīļā Chavronja Nīkiforovna,» caur sāpēm čukstēja priestera fiēls, kājās sliedamies: «protams, gan jāatskaita sadzeldinājumi, kas nākuši no nātrēm — no viņas, čūskveidīgās zāles, — kā par šo jauno augu

mēdza izsacīties netaisnīgs virspriestera tēvs.»

«Iesim nu istabā; tur nav neviena. Bet es, Afanasij Ivano- vič, jau sāku domāt, ka jums bakas vai vēdergraizes pie-situšās: nav un atkal nav. Kā tad nu dzīvojat? Dzirdēju, ka tagad tēva kungam ne mazums visādu labu mantu pieveduši!»

«Tīrie nieki, Chavronja Ņikiforovna: par saviem pūliņiem tētiņš saņēma vasarāja maisu piecpadsmi, prosas četri maiši; tā ap simt kukulišu, bet vistas, ja sāks skaitīt, tad ne piec-desmit gabalu nesanāks; un olas pa lielākai tiesai jau sapu-vušas. Bet patiesi saldenas dāvanas, lai sacītu par piemēru, gaidām saņemt vienīgi no jums, Chavronja Ņikiforovna!» turpināja priestera dēls, viņu glaimīgi aplūkodsams un pievir-zīdamies tai tuvāk.

«Te, lūk, jums būs dāvana, Afanasij Ivanovič: biezpiena bumbuliši, kviešu ķilķeni, rausīši ar magonēm,» viņa sacīja, celdama galdā bļodas un valšķīgi aizmetinādama savu it kā nejauši atpogājušos jaku.

«Varu saderēt, ka to visu pagatavojušas pašas viltīgākās Ievas dzimuma rociņas,» noteica priestera dēls, sākdams iebaudīt boršču, kurā

peldēja brangas zivju gaļas klīmpas, ar otru plaukstu biezpiena bumbulus tuvāk virzīdams. «Un to-mēr, Chavronja Ņikiforovna, mana sirds alkst no jums ēdiena, kas būtu saldāks par visiem ķilķeniem.»

«Tad jau nemaz vairs nezinu, kāda ēdiena jums vēl gri-bētos, Afanasij Ivanovič!» izlikdamās nesaprotam, atbildēja miesās pilnīgā daiļava.

«Saprotams, jūsu mīlestības, nesalīdzināmā Chavronja Ņikiforovna!» čukstus izdvesa priesterā dēls, vienā rokā vēl turēdams biezpiena bumbuli, bet ar otru apķerdams viņas plato augumu.

«Dievs zina, ko tik jūs izgudrosiet, Afanasij Ivanovič,» Chivra it kā kautrīgi nolieca galvu. Nupat, tā vien liekas, sāksiet vēl bučoties!»

«Kas uz to attiecas, tad teikšu jums kaut vai par sevi pašu,» atsāka priesterā dēls: «manā iedabā, lai sacītu par piemēru, jau, kad biju vēl bursā, kā šodien atceros. . .» Sinī brīdī sētā sacēlās liels trācis: rēja suņi, un kāds vālēja vārtus. Chivra izmetās pa durvīm, bet tūliņ bija atpakaļ, pagalam nobālusi. «Afanasij Ivanovič, nu abi esam postā: pie vārtiem graužas vesels bars, un tā vien liekas, ka arī svaiņa balss ...» Pries-tera

dēlam biežpienā bumbulis iesprūda kaklā ... Acu āboli izvēlās uz āru, it kā nupat tam ar savu parādīšanos būtu atklā-jies kāds viņas pasaules nepieņemtais. «Lieniet te augšā!» dvesa pārbijusies Chivra, norādīdama uz dēliem, kas bija piekabināti gandrīz pie pašiem griestiem un apmētāti dažā-dām saimniecības grabažām. Briesmu tuvums atmodināja mūsu varoņa drosmi. Kaut cik atjēdzies, viņš atspērās pret lāvu un no turienes uzmanīgi novietojās uz dēliem. Bet Chivra cik spēdama steidzās pie vārtiem, jo graušanās kļuva aizvien bargāka un nepacietīgāka.

VII

Bet te jau notiek brīnumu lieta!

No mazkrievu komēdijas.

Tirgū bija gadījies kaut kas neizprotams: visās malās sāka runāt, ka kaut kur starp mantām esot parādījies sarkanais kamzolis. Vecajai baranku pārdevējai rēgojies tāds kā pats nelabais — cūkas izskatā; viņš nemitēdamies locījies ap vezu-miem, kā ko meklēdams. Par to drīz vien dzirdēja jau visos aprimušās nometnes kaktos un tam neticēt būtu tīfais nozie-gums, kaut arī baranku pārdevēja, kuras pārvietojamā bodīte atradās

līdzās krodzinieces teltij, jau visu dienu locījās bez kādas jēgas un ar kājām atdarināja savas našķu preces vei-dojumu. Šīm valodām vēl pievienojās pārspīlētas runas par brīnumu, ko pagasta rakstvedis redzējis sagruvušajā šķūnī, tāpēc, naktij iestājoties, visi spiedās viens otram tuvāk; miers bija pagalam, un bailes nejāva nevienam acis aizvērt; bet tie, kas nevarēja skaitīties pie visai drošsirdīgiem, ja vien bija iespējams atrast patvērumu zem jumta, uzmeklēja paziņu istabas. Starp pēdējiem bija arī Cereviks ar savu svaini un meitu, un tie nu līdz ar daudziem citiem, kas iūdzās, lai at-jauj pārnakšnot istabā, tagad bija sacēlušī spēcīgo brīkšķi un tik Joti sabaidījuši mūsu Chivru. Svainis jau likās krietni iereibis. To skaidri pierādīja viņa apbraukšana divas reizes apkārt sētai, kamēr beidzot atrada savu māju. Arī viesi likās esam pilnā, jo tie bez kautrēšanās iebrāžas istabā, saimnie-kam pa priekšu. Un, kad šie sāka čamdīties pa visiem istabas kaktiem, Čerevika laulene sēdēja kā uz adatām. «Klau, svai-niene!» ienācis iesaucās svainis. «Vai tevi joprojām drudzis krata?» «Jā, nejūtos visai labi,» atteica Chivra un uzmeta nemierīgu skatienu dēļiem, kas

karājās pie pašiem griestiem. «Dzi', vecen, ej, paņem no vezuma vērpeli!» svainis uzsauca savai sievai, kas arī bija atbraukusi reizē ar citiem. «Iedzer-sim kopā ar labiem ļaudīm, teikt, tās sasodītās tenkas mūs tā sabiedējušas, ka kauns atzīties. Mēs, taču, brāli, dievs sodi, par niekiem vien šurp esam atbraukuši!» viņš turpināja, iekampis no māla krūzes. «Es dodu ķīlām jauno cepuri, ja sievas nav mūs vienkārši izsmējušas. Un ja arī patiesi bijis pats velns, — kas tad īsti ir velns? Uzspļaut viņam uz čupras! Un ja kaut šai brīdī viņam iepatiktos ierasties, lūk, šai vietā, teikt, manā priekšā — lai tad mani sauc par suņa dēlu, ja es nepagrūstu viņam pigu zem deguna!» «Kāpēc tad tu uzreiz nobālēji pār visu ģīmi?» iesaucās tas viesis, kas bija galvas tiesu lielāks par citiem un vienmēr centās pierādīt savu drosmi. «Es? ... dievs, tēvs! Vai tu sapņo?» Viesi sāka smie-ties. Runīgā drosmaņa sejā atplaksnījās apmierinājuma smaids. «Ko viņam tagad bālēt,» atsāka kāds cits: «vaigi tam izplaukuši kā magone; tagad viņš vairs nav Cibulja, bet biete, vai vēl labāk — pats sarkanais kamzolis, kas tik briesmīgi sabaidīja ļaudis.» Vērpele apvirzījās galdam apkārt, un viesi kļuva

arvien jautrāki. Tad mūsu Cereviks, ko jau sen vajāja sarkanā kamzoļa jautājums, nedodams viņa ziņkārajam ga-ram ne mirkli miera, piestāja svainim. «Esi tik laipns, svaini, pasaki tu man; es te lūdzos un nevaru izlūgties, kas tur īsti ir ar to nolādēto kamzoli?»

«Ech, svaini! Par to nemaz nederētu nakts laikā stāstīt; bet tikai tādēļ, lai izdarītu tev un labajiem ļaudīm (te viņš vērsās pie viesiem) pa prātam — jo, man liekas, jums visiem to īpaši gribētos dabūt zināt — nu, tad lai notiek! Klausieties ar!» Viņš pakasīja padusēs, noslaucījās ar strēbeli, uzlika abas rokas uz galda un iesāka:

«Kādreiz, — kas un par ko, to es, dieva vārds, nezinu, — tika viens velns izdzīts no elles...»

«Kā tad, svaini,» Cereviks viņu pārtrauca, «kā tad tas iespējams, ka velnu izdzen no elles?»

«Ko lai dara, svaini! izdzinuši un izdzinuši, tāpat kā zem-nieks, kad izdzen suni no istabas. Varbūt šim nākusi prātā doma izdarīt kādu labu darbu: nu, tad arī parādījuši durvis. Un tā nu nabaga velns sācis skumt pēc elles, tā sacīt skumt, ka gandrīz vai cilpa jāmet ap kaklu. Ko lai dara? Aiz bēdām sācis žūpot. Ieperinājies tanī pašā

šķūnī, kuru tu redzēji pie-kalnē sagruvušu un kuram tagad neviens lāga cilvēks vairs garām neiet, iekāms nav krustu priekšā aizmetis; un velns nu izvērties par tādu plītētāju, kāda puisi barā ne domāt: no pat rīta līdz vakaram krogū vien sēdējis.. .»

Te atkal mūsu nepieejāvīgais Cereviks stāstītāju pārtrauca: «Dievs to zina, ko tu te runā, svaini! Kā tas var gadīties, ka velnu kāds ielaistu krogū? Viņam taču, paldies dievam, ir nagi pie ķepām un ragi pierē!»

«Bet tā jau ir tā lieta, ka viņš uzlicis cepuri galvā un rokās uzvilcis cimdus. Kas viņu lai pazīst? Žūpojis, žūpojis, — bei-dzot nogājis tik tālu, ka nodzēris visu, kas tam bijis. Krodzi-nieks labu laiku devis uz krīta, bet tad izbeidzis. Velnam va-jadzējis ieķīlāt savu sarkano kamzoli žīdam, kas toreiz kro- ģējis Soročincu tirgū, gandrīz par trešu daļu viņa vērtības; ieķīlājis un pateicis: «klausies, žīd, kamzoli no tevis saņemt ieradīšos taisni pēc viena gada, sargi viņu!» un iekritis kā ūdenī. Zīds sācis kamzoli pamatīgi aplūkot: tāda vadmala, kādas pat Mirgorodā neatrast! bet sarkanā krāsa liesmo kā uguns, tā, ka ne acu novērst. Un žīdam licies par ilgu gaidīt

līdz termiņam. Pakasījis peizakus un no kāda caurbraucēja pana noplēsis turpat piecus červoncus. Par termiņu pavisam aizmirsis. Bet, tad kādreiz, tā pret vakaru, iegriežas kaut kāds cilvēks: «nu, žīd, atdod manu kamzoli!» Zīds sākumā nemaz nepazinis, bet, kad atcerējies, sācis izlikties, it kā nekad tāda nebūtu redzējis: «kādu kamzoli? man nav nekāda kamzoļa! par tavu kamzoli nekad neko neesmu dzirdējis!» Tas, palūk vien! tā arī aizgājis, bet vakarā, kad žīds aizslēdzis savu būdu, saskaitījis un sabēris naudu lādēs, uzrāvis palagu pār acīm un sācis pa žīdiski pātarus skaitīt — sadzirdis čaukstēšanu. . . Sis skatīšies: — visos logos cūku pumi ieogrūdušies ...»

Tanī brīdī patiesi tika sadzirdama kāda neskaidra skaņa, visai līdzīga cūkas urkšķēšanai. Klausītāji nobālēja .. . Stās-tītāja seju pārklāja sviedri.

«Kas?» bailēs iestenējās Cereviks.

«Nekas!. ..» atbildēja svainis, drebēdams pie visas miesas

«Nu!» ierunājās kāds no viesiem.

«Tu teici . »

«Nē!»

«Kas tad urkšķēja?»

«Dievs viņu zina, ko mēs uztraucamies! Nekā jau nav!»

Ļaudis bailīgi apskatījās visapkārt un sāka apčamdīt kak-tus. Chivra jutās ne dzīva, ne mirusi.

«Ech jūs, sievu plukatas,» viņa iesaucās skali: «ne jums kazakot, ne īstiem vīriem būt! Jums tikai iespraust vārpsti rokā un nosēdināt pie sukām. Kādam varbūt, tāpat vien, dievs lai piedod, pasprucis; varbūt sols kaut kā iečīkstējies, un visi jau salecas kā negudri!» Sie vārdi mūsu varoņus sakaunināja, un viņi centās iedūšoties. Svainis iekampa malku no vērpeles un sāka stāstīt tālāk:

«Zīds pamira: bet cūkas garām, tādām kā koka kājām, ielīda pa logiem iekšā un tūliņ to atdzīvināja ar grodi vītām trejmetu pātagām, likdamas viņam lēkt turpat vai līdz gries-tiem. Zīds nokrita uz ceļiem, atzinās pilnīgi un galīgi... Bet kamzoli tik drīz nebija iespējams atdabūt. Pa ceļam panu bija apzadzis kāds čigāns un pārdevis kamzoli tālāk — uz-pircējai. Tā viņu atkal atveda Soročincu tirgū, bet no tās reizes neviens pie viņas nekā vairs nepirka. Uzpircēja brīnījās, brīnījās, kamēr beidzot atskārta: pie visa

vainojams sar-kanais kamzolis; tāpēc jau arī, kad to uzgērba, tā vien likās, ka kāds žņaugtu. Ilgi negudrojusi, iemeta to ugunī — bet negantais apgērbs nedega vis! Echē, tā jau ir paša sātana dā-vana! Un uzpircēja ieprātojās to nogrūst vezumā kādam lau-ciniekam, kas bija uzbraucis ar sviestu tirgoties. Sis vientie-sis bijis visai priecīgs; tikai sviesta neviens vairs i prasīt ne-prasījis. Ech, būs netīras rokas kamzolī ie-grūdušās! Zemnieks paķēris cirvi un sacirtis apgērbu gabalu gabalos; bet, rau, — viens gabals lien pie otra un kamzolis atkal vesels! Pārmetis krustu, sakapājis vēlreiz gabalos, izmētājis gabalus pa visu tirgus laukumu un aizbraucis. Bet no tā laika katru gadu un taisni tad, kad atkal tirgus, velns ar cūkas ģīmi apstaigā lau-kumu, urkšķina un meklē sava sarkanā kamzoļa gabalus. Tagad, stāsta, šim trūkstot vairs tikai vienīgi kreisās pie-durknes gals. Nonākuši tanī vietā, laudis steiguši krustu pār-mest, un pagājis jau gadu divdesmit, kopš tur nav ierādīts tirgus laukums ... Bet taisni šoreiz piesēdētājs, kā apburts, at. ..» Vārda otra puse sasala uz stāstītāja lūpām.

Ar lielu troksni iebruka logs; rūtis

džinkstēdamas izsprāga no rāmja, un tur parādījās drausmīgs cūkas ģimis, acis bolī-dams tas it kā jautāja: bet ko tad jūs te darāt, labie ļautiņi?

VIII

... Tam kāju starpā aste sprūda Viņš trīcēja kā suns, kā Kains; Un tabaka no snīpja plūda.

Kotļarevski.i. Aineida.

Visus, kas ati'adās istabā, sagraba šausmas. Svainis, muti plaši atplētis, pārvērtās akmenī; acis viņam tik ļoti izspiedās uz āru, itin kā tās kāds gribētu izšaut; izvērstie pirksti tā arī palika un vairs nekustējās. Garais drosmonis nepārvaramās bailēs palēcās līdz griestiem un ar galvu uzgrūdās līkstēm, virs kurām turējās dēļi. Tie pašķīrās, un priesterā dēls, dārdi-nādams kā pērkons, brāzās lejā. «Ai, ai, ai!» šausmās rokas un kājas kuļādams, sāka kliegt kāds vīrs, kas bija patvēries uz lāvas. «Glābiet!» gārdza otrs, apsedzis galvu ar kažociņu. Jaunās bailes izrāva svaini no sastinguma, un viņš, pie visas miesas drebēdams, palīda savai sievai zem brunčiem. Garais drosmonis, kaut gan caurums bija visai šaurs, tomēr iespraucās krāsnī un no iekšpuses pats vēl pievēra aizbīdņi. Bet Cereviks, it kā viņu

kāds būtu aplējis ar verdošu ūdeni, ce-pures vietā paķēra un uzgrūda sev podu galvā, izmetās pa durvīm ārā un auļoja pa ielām, zemi zem kājām neredzē-dams; tikai tad, kad nogurums viņu pievarēja, tas sāka rikšot lēnāk. Sirds viņam klauvēja kā dzirnavu piesta; sviedri plūda aumaļām. Pagalam nomocījies, viņš jau dzīrās krist pie ze-mes, bet tanī brīdī tas izdzirda, it kā viņam kāds dzītos pakaļ... Cerevikam pietrūka elpas... «Velns! Velns!» viņš kļiedza kā bez maņas, trīskāršodams savus spēkus, bet pēc minūtes jau pagībis gulēja uz ceļa. «Velns! Velns!» kļiedza kaut kur aiz viņa un tikai to viņš vēl samanīja, ka kaut kas uzvélās tam virsū. Tad apziņa viņu galīgi atstāja un kā šaura zārka baigs iemītnieks, tāds — mēms un nekustīgs — tas palika guļot ielas vidū.

IX

No priekšas vei gan ša, gan tā, .

No pakaļas — nudian, pēc velna!

No vienkāršas tautas pasakas.

«Paklau, Vlas! Tepat mums līdzās kāds pieminēja velnu,» delnā atbalstījies, pacēla galvu kāds no ļaudīm, kas nakti pār-gulēja uz ielas.

«Kas man tur daļas?» žāvādamies nopurpināja viņam līdzās gulētājs čigāns: «manis pēc lai kaut

visus savus radus pie-jauc.»

«Bet viņš taču tā bļāva, it kā to jau sāktu žņaupt!»

«Ne tādas lietas vien cilvēks izdara pa miegam!*

«Var jau būt, bet derētu vismaz paskatīties; uzšķil uguni!» Otrs čigāns, pie sevis pukodamies, slējās stāvus, kā zibeņo-dams divi reizes apgaismoja sevi uzšķiltām dzirkstelēm, iepūta praulā liesmu un aizdedzināja gaismekli — parasto mazkrievu gaismas devēju, pagatavotu no kacena, kura do-bumā iepildīti aitu tauki. Ceļu apgaismodami, nu viņi sāka virzīties uz priekšu.

«Stāvi! Te kaut kas gul. Rādi uguni!»

Viņiem pienāca vēl daži cilvēki.

«Kas tur gul, Vlas?»

«Gandrīz tā kā kad divi cilvēki: viens virsū, otrs apakšā; kurš no viņiem velns, to nevar saprast.»

«Bet kas tad ir tas, kurš virsū?»

«Sieva!»

«Nu, tā tad arī ir tas velns!» Vispārīgi smieklīgi pamodināja vai pus ielas.

«Sieva uzgulusi cilvēkam: redzams, šī saprot, kā vajag jāt!» ierunājās kāds no apkārt

sanākušajiem.

«Skatieties, brālīši!» sauca otrs, paceldams poda lausku, kas vēl bija saglabājusies Cerevikam uz galvas: «redziet, kādu cepuri sev uzmaucis galvā šis lāga puika!» Tracis un smiešana pieaugdami uzmodināja beidzot arī mūsu miroņus — Solopiju un viņa laulāto draudzeni — un tie, vēl joprojām būdami pārdzīvoto bailu varā, nekustēdamies stīvi raudzījās apkārtstāvētajos čigānos; un gaismā, kas nedroša un šaudīga apspīdēja viņus, neatmaņas nakts krēslas apņēmti, šie viņiem izskatījās kā baigu spoku bars smacīgos apakšzemes garaiņu mutuļos.

X

Skic. tu, tiš, tu satana pestēļa!

No mazkrievu komēdijas.

Pār mostošajiem Soročinciem dvēsvoja rīta spirtums. Dūmu strūklas no visiem skursteņiem steidzās pretī saulei, kas jau parādījās pamalē. Tirgus sāka čalot. Ieblējās aitas, iezviedzās zirgi; jau zosu un pārdevēju balsis atkal skanēja pāri visam laukumam — un baigās valodas par sarkano kamzoli, kas noslēpumu pilnajās tumsas stundās ieogrūda tautu tādā bailībā, līdz ar rīta

iestāšanos pazuda. Starp vēr-šiem, miltu un kviešu maisiem svaiņa salmu nojumē žāvā-damies un staipīdamies valstijās Cereviks, un, liekas, viņam nebija ne mazākās vēlēšanās šķirties no saviem sapņiem, kad pēkšņi tas izdzirda balsi, kas bija tikpat labi pazīstama kā slinkuma patvērums — viņa istabas svētītā krāsns — vai arī kā attālās radnieces krodziņš, kurš no viņa sliekšņa bija ne tālāk par desmit soļiem. «Celies! Celies!» maigā laulene tarkšķēja viņam pie auss un no visa spēka purināja tā pie-durkni. Par atbildi Cereviks piepūta vaigus un sāka mētāties rokām, it kā atdarinādams bungu sišanu.

«Ārprātīgais!» iekliedzās sieva, vairīdamās no vīra rokas vēziena, kas gandrīz trāpīja viņai taisni sejā. Cereviks saslējās, paberzēja acis un apskatījās visapkārt: «Lai mani nelabais parauj, ja tavs purns, balodīt, man neizlikās akurāt pēc bungām, uz kurām man pavēlēja kā moskaļam izsist jundu tie paši cūku ģimji, par kuriem, kā svainis stāstīja ...» «Pie-tiks, pietiks to mulķību gvelzt! Ej, ved drīzāk ķēvi uz tirgu. Te jau cilvēkiem jāsāk smieties: atbraukuši tirgū, bet kaut kaņepju sauju būtu pārdevuši ...»

«Kā tad, vecā!» Solopijs viņu pārtrauca.
«Saprotama lieta, ka par mums smiesies.»

«Kusties nu kusties! Par tevi jau tagad smejas!»

«Vai tad redzi, ar', ka vēl neesmu nomazgājies?» Cereviks tik viegli nepadevās; viņš žāvājās un kasīja muguru, lai tikai vēl dabūtu kādu brītiņu ilgāk pavalstīties migā.

«Nu, tad arī izraudzījies īsto brīdi mazgāšanai! Kur tas laiks, kopš to esi atmetis? Še, te ir divielis, paberzē savu masku ...» Viņa pakampa kādu vīstokli un — tanī pašā brīdī pārbijusies aizsvieda atkal prom: tā bija sarkana kamzoļa piedurkne!

«Ej, dari savu darbu!» saņēmusi kopā visu drosmi, viņa atgādināja vīram, redzēdama, ka šim aiz bailēm kājas vairs neklausā un zobi klab.

«Nu jau gan būs pārdošana!» viņš purpināja pats pie sevis, kad jau bija atraisījis ķēvi un veda to uz tirgus laukuma. «Vai gan bez nozīmes tas bija, kad, gatavodamies uz šo nolā-dēto tirgu, sajutu sirdī tādu smagumu, it kā nosprāgušu govī tai kāds būtu uzvēlis virsū, un arī vērši divas reizes paši pa-griezās atpakaļ uz mājām. Gandrīz jau pirmdiena arī vēl bija, kad izbraucām, nu tikai tas ienāk prātā. Aiz tā jau viss tas posts! . . .

Un arī velns, nolādētais, pavisam nepiepildāms: varēja valkāt savu kamzoli tāpat bez vienas piedurknes; bet nē, viņam vajag apbēdināt lāga ļaudis. Būtu, piemēra dēļ, es velns — dievs lai no tam pasarga — vai es mētātos pa nakti apkārt, vecas dranckas meklēdams?»

Šo mūsu Cerevika filozofēšanu pārtrauca rupja, griezīga balss. Viņam priekšā aizstājās garais čigāns: «Kas tev pār-dodams, lāga vīrs?» Solopijs brīdi klusēja, noskatīja čigānu no galvas līdz kājām un tad, pavadu no rokām neizlaizdams, mierīgi atbildēja:

«Pats redzi, kas pārdodams!»

«Vai siksnas vai?» atjautāja čigāns, lūkodamies jau satver-tajā pavadā.

«Jā, siksnas, ja tu ķēvi no siksnas nevari atšķirt.»

«Bet tu, pušelniek, velns lai parauj, viņai salmus vien esi devis ēst!»

«Salmus?» Šinī brīdī Cereviks pievilka pavadu, jo gribēja padancināt savu ķēvi un pieķert melos nekaunīgo izsmējēju; bet roka neparasti viegli atmetās atpakaļ un vēl trāpīja pa-šam pa zodu. Paskatījies, ieraudzīja pirkstos vienīgi no-grieztu

pavadas galu un pie tā — ai, šausmas! mati saslējās stāvus — pie tā bija piesieta sarkanā kamzoļa piedurkne! . . . Spļaudīdamies, krustus mezdams un rokām pa gaisu kuļā- dams, viņš metās prom no negaidītās dāvanas un daudz ātrāk par iznesīgo jauno puisi pazuda burzmā.

XI

Par paša rudziem vēl dabū pa kaklu.

Sakāmvārds.

«Ķeriet, ķeriet viņu!» drūzmainajā ielas galā iebrēcās daži puīši, un Cereviks tūliņ arī juta, ka to satver stingras rokas.

«Sieniet viņu! Tas ir tas pats, kas lāga vīram ķēvi nozaga.»

«Dievs ar jums! Par ko tad mani gribat sasiet?»

«Sis vēl prasa? Bet par ko tad tu saimniekam Cerevikam ķēvi nozagi?»

«Zēni, vai esat prātā jukuši! Kur tas redzēts, ka cilvēks pats sev kaut ko nozagtu?»

«Nestāsti tu mums! Tas ir vecs joks! Ko ta skrēji pa ielu kā kad nelabais uz papēžiem mitu?»

«Gribot negribot pats bēgsi, kad velna kamzolis. . .»

«Ahā, balodīt! To tu vari citiem pūst, ne mums. Bet dabūsi vēl no piesēdētāja arī par ļaužu

biedēšanu ar pestelām.

«Ķeriet, ķeriet viņu!» kļiedza no ielas otra gala: «lūk, viņš, lūk, kur bēglis!» Un Cerevika acis ieraudzīja svaini — tas at-gadās visnožēlojamākā stāvokli: viņam rokas bija sasieta uz muguras un to uz priekšu bīdīja vairāki puši. «Notiekas gan brīnumi,» sacīja viens no pušiem. «Vai jūs dzirdējāt, ko stāsta šis nelietis, kuram pietiek tikai ģīmī paskatīties, lai ieraudzītu zagli? Kad viņam prasīja — ko tu skrēji kā pus-traks? — viņš atbildēja: es bāzu roku kabatā pēc tabakdozes, bet izvilku velna kamzoļa gabalu un no tā izšāvās sarkana liesma. Tad arī devu kājām ziņu.»

«Ehe, he, he! redzams, putniņi no vienas lizdas, sasiēniet abus kopā!»

XII

«Ko es jims, labie ļaudis, esmu nodarījis?»

Par ko tā brīnāties?» tiem jautā pušelnieks.

Par ko gan mani izsmiet jums tāds prieks?»

«Par ko. par ko?» un rūgtas asaras Viņš lēja, abām rokām sānus turēdams.

Artemovskis Guiaks. Pans un suns.

«Varbūt, svaini, patiesi esi kaut ko nospēris?»
iejaucējās Cereviks, gulēdams sasiets kopā ar radinieku zem salmu no-jumes.

«Un tu arī to pašu, svaini! Lai man rokas un kājas nokalst, ja es jebkad būtu kaut ko zadzis, izņemot vienīgi mātes biez-piena bumbuļus ar krējumu un tos pašus zagu tikai toreiz, kad nebiju vēl vecāks par desmit gadiem.»

«Par ko tad, svaini, pār mums nācis tāds posts? Tev vēl nekas: tevi mazākais apvaino, ka esi zadzis otram, bet mani, nelaimīgo, tura aizdomās, it kā es būtu nočiepis pats savu ķēvi. Redzams, mums, svaini, liktenis nolēmis bez laimes mūžu nodzīvot!»

«Bēdas mums, bēdas nabaga bāreņiem!» Un abi svaini vairs nespēja apvaldīt asaras. «Kas tad ar tevi noticis, Solopij?» jautāja tanī brīdī ienākdams Gricko. «Kas tevi sasēja?»

«Ai, Pliknabainis, Pliknabainis!» priecīgi iekliedzās Solo-pijs. «Svaini, tas, rau, ir tas pats, par kuru es tev stāstīju. Tas tik ir znots! Lai dievs mani uz līdzenas vietas nogalē, ja šis puika manā klātbūtnē nav izdzēris tādu kausu kā tava galva un ja kaut acis būtu pamirkšķinājis!»

«Bet kā tad tu, svaini tā; tik braša puiša neprāti cienīt?»

«Kā nu pats redzi,» Cereviks, pret Gricko pagriezies, tur-pināja: «dievs mani par to sodījis,

ka pret tevi apgrēkojos. Piedod man, labais cilvēk! dieva vārds, tevis dēļ būtu visu darījis ... Bet ko iespēsi? Vecenē sātans iemājojis!»

«Es . neesmu atriebīgs, Solopij. Ja gribi, atraisīšu tavas saites!» Viņš pamirkšķināja puisiem, un tie paši, kuri 4īdz šim sasietos apsargāja, nu metās klāt, lai viņu atraisītu. «Par to tad gan arī tu rīkojies kā pieklājas: taisi kāzas! Un tad dzīrosim tā, lai veselu gadu pēc tam kājas vēl atcerētos hopaka dežošanu.»

«Prieks, kur tu rodies!» izsaucās Solopijs, sasizdams plauk-stas. «Man tagad ir tik patīkami ap sirdi, it kā kad žuļiki , manu veceni būtu aizveduši! Ko tur gudrot, vai tā der, vai neder — šodien pat rīkojam kāzas un cauri!»

«Nu, Solopij, to tu atceries: pēc stundas ieradīšos pie tevis. Bet tagad ej uz mājām: tur tevi gaida tavas ķēves un kviešu pircēji.»

«Kā! vai tad ķēve atradās?»

«Atradās!»

Aiz prieka Cereviks stāvēja kā apstulbis un nolūkojās pakal aizejošam Gricko.

«A, Gricko, vai neizdarījām savu darbu kā pienākas?» jau-tāja garais čigāns, paguvis vēl notvert steidzīgā puisa svārka stūri. «Tā tad vērši

nu ir mani?»

«Tavi, tavi!»

XIII

Nebaidies, māmiņa, nebaidies. Dārgos
zābakus apaunies, Visus skauģus
zem kājām mīdi — Lai tavi pakavi
nošķindētul Lai tavi naidnieki nepīkstētu!
Kāzu dziesma.

Atbalstījusi zodu delnā, Paraska, sēdēdama
viena pati istabā, kaut ko pārdomāja. Brūnajā
galvā drūzmējās daudz un dažādi sapņi. Pa
laikam viņas sārtajās lūpās ietrīsuļojās viegli
smiekli un kāda jautra sajūta cēla augšup tumšās
uz-acis, bet tad atkal domu mākoņi viņas nolieca
pāri brūnajām, mirdzošajām acīm. «Un ko tad, ja
tas, ko viņš stāstīja, neno-tiek?» šaubu māкта viņa
čukstēja. «Ko tad? Jā... Nē, nē. Tas nekad
nenotiks! Pamāte spēj izdarīt visu, ko vien
iedo-mājas — vai tad arī es nevaru izdarīt to, ko
patī gribu? Arī man pietiks stūrgalvības. Un cik
viņš skaists! cik brīnišķīgi mirdz viņa melnās
acis! Cik patīkami tas ir, kad viņš saka: Paraska,
mana dūjiņa! Un baltais svārks viņam tik labi
pie-stāv! ja vēl spilgtāku jostu!... bet lai! kad
aiziesim dzīvot

jaunajā mājā, tad jau viņam noaudīšu. Bez prieka nevaru ne iedomāt,» turpināja viņa, izvilkdama no azotes nelielu, ar sarkanu papīru aplīmētu spogulīti, kuru bija nopirkusi tirgū, un viņā apmierināta lūkodamās: «lai tikai pagaida, ja tad es viņu kaut kur satikšu, es tai ne par ko nelocīšos, lai viņa manis dēļ vai pārplīst. Nē, pamāte, diezgan esi savu pameitu daudzījusi! Drīzāk jau smilts uzmetīsies uz akmeņa un ozols nolieksies pie ūdens kā kārkls, nekā es locīšos tavā priekšā! Bet, būtu pavisam piemirsusi... jāpielaiko taču aubīte, kaut arī tā pamātes, tomēr redzēs, kā šī man piedien!» Tā domā-dama, viņa piecēlās un, spogulīti rokās turot, galvu pieliekusi, sāka nedroši soļot pa istabu, it kā bailēs kur iekrist, jo nu zem sevis grīdas vietā ieraudzīja griestus ar dēļiem, no kuriem nesen novēlās priesteru dēls, un plauktus, uz kuriem stāvēja podu rindas. «Ko es! Patiesi kā kad būtu vēl maziņa — meita skaļi iesmējās, baidos kāju nolikt!» Un viņa sāka piesist kāju grīdai — jo ilgāk, jo drošāk. Beidzot tā iespieda kreiso roku sānos un sāka dejot; otrā rokā vēl joprojām spoguļi sev priekšā turēdama, viņa dimdināja pakaviem un uzvilka iemīļoto dziesmiņu:

Zaļojošais ziemcietīti, zemu noliecies!
Bet tu, mīlais melnacīti, tuvāk piespiedies!
Zaļojošais zaemcietīti,
liecies vēl zemāki!

Bet tu, mīlais melnacīti, spiedies vēl tuvāki!

Cereviks, kas tanī brīdī pavēra durvis, ieraudzījis savu meitu dejojām, apstājās. Ilgi viņš tur stāvēja un pie sevis smējās par šo nepiedzīvoto meitenes draiskulību, taču tā, sevī iegrimusi, likās, nemanīja vairs neko; bet, kad tēvs uztvēra pazīstamās dziesmiņas skaņas, asinis viņam sāka virmot; lepni rokas sānos iespiedis, viņš pagāja istabas vidū un laidās piesēdienā — aizmirdams visas savas gaitas un darīšanas Tikai svaiņa skaļie smieklī beidzot lika abiem atjēgties. «Lūk, kur lieta! Tēvs ar meitu paši laiž kāzas vaļā. Labāk kustieties ātrāk: līgavainis ieradies!»

Dzirdot pēdējos vārdus, Paraska pietvīka košāk par sarkano lenti, ar ko bija sasējusi matus, bet bezbēdīgais tēvs pēkšņi ieprātojās, kādēļ te atnācis.

«Nu, meitiņ, tagad pasteigsimies! Chivra aiz prieka, ka pārdevu ķēvi, aizskrēja,» (to sacīdams, viņš pabailīgi ap-skatījās visapkārt) «aizskrēja

iepirkties sev visādas plachtas un citas panckas, tad, līdz viņas atnākšanai, mums vajag visu nodarīt!» Un' nepaguva vēl Paraska pārkāpt mājas sliekšni, kad jau atradās iznesīgā puiša rokās, jo tas, līdz ar lielu laužu baru, bija viņu uz ielas gaidījis. «Dievs lai svētī,» teica Cereviks, viņiem rokas salikdams. «Lai dzīve skrien kā vainagus kad sien!»

Pēkšņi burzmā sākās tracis. «Drīzāk tad es saplīstu gabalos, nekā to ļauju!» iekliedzās Solopija dzīves biedrene, bet ļaudis, skaļi aurodami un smiedamies, vilka viņu prom. «Ne-trako, netrako, sieviņa!» aukstasinīgi sacīja arī Cereviks, pa-manījis, ka brangu čigānu pāris satvēris viņai rokas: «kas nodarīts, tas nodarīts; atsaukt es nemīlu!» «Nē un nē! Tas nekad nenotiks!» Chivra vēl kliedza, bet neviens viņā vairs neklausījās. Jaunlaulājamiem apkārt apstāja jautrībnieku pāri, izveidodami ap tiem necaurejamu deļotāju sienu.

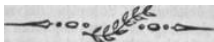
Dīvainas, neizskaidrojamas jūtas sagrabtu skatītāju, ja viņš būtu novērojis, ka no viena paša ūsaina muzikanta lociņa pieskāriena stīgām gribot negribot sākās vienprātība un saskaņa. Cilvēki, pār kuru drūmajām sejām, šķiet, veselu

mūžību nebija pāri slīdējis smaids, nu sāka dipināt kājas un drebināt plecus. Visi kustējās. Visi dejoja. Bet vēl dīvainākas, vēl neizskaidrojamākas jūtas mostos dvēseles dziļumos, ja ievērotu vecenes, kuru sejās nesen dvēsmoja atvēries kaps — tās tagad grūstījās un lēkāja līdzī jauno baram. Bezbēdīgās! un bez kādas bērnišķas jautrības, bez līdzjušanas dzirksts, viņām vienīgi apīnis, kā mehaniķis savam nedzīvajam au- tomatam, lika darīt kaut ko cilvēkiem līdzīgu; viņas klusām kustināja savas noreibušās galvas, virpuļoja līdzī jautrajam baram, ne acu nepaceldamas uz jauno pāri.

Troksnis, smieklis, dziesmas kļuva aizvien klusāki. Kā pa-mirdams gurušais lociņš klieda tukšajā gaisā neskaidras ska-ņas. Vēl kaut kur bija sadzirdama kāju dipoņa, kas līdzinājās tālumā šalcējas jūras dunēšanai. bet drīz vien viss bija tukšs un kluss.

Vai gan tāpat neaizlido no mums arī prieks, šis skaistākais, bet nepastāvīgākais viesis? — un velti tad kāda vientuļa skaņa mēģina izteikt līksmošanu. Jau pati savā atbalsī viņa sadzird skumjas un tukšumu un baigi ieklausās tajā. Vai gan tāpat nepazūd vētrainās un straujās jaunības

draugi, aizie-dami pa vienam, cits aiz cita
izklīzdami pasaulē, pamezdami vientuļu savu
seno dienu biedri. Garlaicīgi ir pamestajam! Un
smagi, un tik skumji tiek sirdij, un nekas viņai
nevar Dalīdzēt!

[1] «Dot ķīseli» nozīmē sist kādam no
mugurpuses pa kājām. <Gogofa piezīme.)